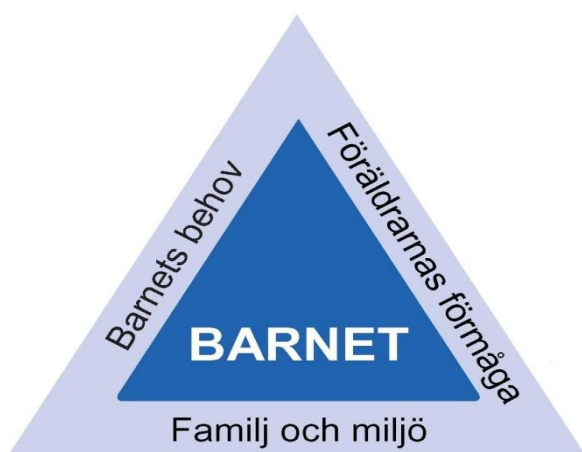

”BBIc-PROJEKTET”

Om implementeringen av BBIc i sju kommuner i Uppsala län

Sammanfattning

BBiC-projektet har pågått i knappt tre år och i huvudsak genomförts med medel från Länsstyrelsen. Projektet har syftat till att utveckla kvaliteten i den sociala barnvården i Uppsala län med särskilt fokus på missbruk och våld, genom att bistå länets kommuner med samverkan, utbildning och handledning under implementeringen av BBiC-modellen. De kommuner som deltagit i projektet är Enköping, Heby, Håbo, Knivsta, Tierp, Älvkarleby och Östhammar.

En rad aktiviteter har genomförts under projekttiden till exempel lokal och länsgemensam BBiC grundutbildning, temadagar med medverkan av Socialstyrelsens nationella utbildare, arbete i BBiC-verkstad, BBiC-handledning för arbetsledare, gemensam vidareutbildning i en metod att kommunicera med barn och en universitetskurs i utvecklingspsykologi. Samtliga aktiviteter har fått bra omdömen i de utvärderingar som gjorts.

Insatserna i projektet har planerats och genomförts enligt aktuell implementeringsteori. De faktorer som påverkat resultatet positivt bedöms vara kombinationen av aktiviteter, till exempel utbildning, praktisk tillämpning och möjlighet till konsultation, coachning av de lokala utbildare som finns i arbetsgrupperna och en tydlig återkoppling av information till alla berörda. Bromsande faktorer har varit hög personalomsättning, bristfälligt IT-stöd och hög arbetsbelastning.

I kommunerna har funnits ett stort engagemang både för arbetet med implementeringen av BBiC och för att höja kunskapsnivån inom aktuella områden, till exempel när det gäller barns utveckling.

Resultatet av projektet är att två kommuner har uppnått så kallad ordinarie licens från Socialstyrelsen, ytterligare tre kommuner söker licens under våren 2010 och två kommuner har fortsatt provlicens.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning.....	2
Inledning.....	4
Mål	4
Syfte.....	5
Målgrupp.....	5
Teoretiska utgångspunkter	5
Implementeringsprocessen.....	5
Definition.....	5
Nyckelbegrepp	6
Faktorer som kan påverka implementeringsresultatet positivt	6
BBiC-konceptet och licensen.....	7
Projektledarens uppdrag.....	8
Metod.....	9
Aktiviteter	9
Genomförande	9
Styrgrupp för projektet	9
Nätverk i länet med BBiC-ansvariga och utbildare.....	10
Socialstyrelsens nätverk för BBiC-länssamordnare.....	10
Socialstyrelsens grundutbildning av kommunernas BBiC-utbildare	10
Socialstyrelsens temadagar.....	10
Lokal grundutbildning i BBiC	10
Länsgemensam grundutbildning i BBiC.....	11
Arbete i BBiC-verkstad	11
BBiC-handledning för arbetsledare.....	12

Inledning

Under de senaste åren har man alltmer uppmärksammat och synliggjort den utsatta situation som många barn i Sverige lever i, särskilt i familjer där det förekommer missbruk, våld och/eller psykisk sjukdom och de barn som är placerade för vård utom hemmet. För att höja kvaliteten i utredningar och uppföljningar i den sociala barnvården har Socialstyrelsen utarbetat ett handlägnings- och dokumentationssystem, Barns Behov i Centrum (BBiC). BBiC syftar ytterst till att stärka och utveckla socialtjänstens arbete med de mest utsatta barnen och ungdomarna. Systemet har importerats från England och anpassats till svenska förhållanden i tätt samarbete med ett antal projektkommuner, Uppsala kommun var en av dessa. Projektet avslutades år 2005 och Socialstyrelsen förvaltar modellen sedan dess. 279 kommuner har genomgått Socialstyrelsens BBiC-utbildning för lokala utbildare och innehar prövolicens eller ordinarie licens för att arbeta enligt BBiC. En närmare beskrivning av BBiC-projektet finns på Socialstyrelsens hemsida (1).

Under år 2006 beslutade Enköping, Håbo, Knivsta, Tierp, Älvkarleby och Östhammars kommuner att börja arbeta enligt BBiC. Heby kommun startade ett halvår tidigare när de fortfarande tillhörde Västmanlands län och Uppsala kommun hade vid den tidpunkten redan kommit långt med implementeringen av BBiC.

För att få stöd med implementeringsarbetet ansökte samtliga kommuner, utom Uppsala, under år 2006, om projektmedel från Länsstyrelsen. Projektmedel beviljades till utbildning och finansiering av en BBiC-samordnare på 50%. Projektet startade i mars 2007 och pågick till och med augusti 2009, med medel från Länsstyrelsen. Därefter har de deltagande kommunerna finansierat projektet fram till slutdatum, 31 januari 2010.

Mål

Projektets mål är att i Uppsala län sprida och implementera BBiC, som modell för utredning, uppföljning och dokumentation i barnvårdsärenden där det förekommer missbruk och/eller våld, eller ungdomsärenden där det finns risk att utveckla missbruk.

Socialstyrelsen reglerar förutsättningarna för att arbeta enligt BBiC, se sidan 7 om licens och koncept. BBiC är en modell som omfattar all handläggning av barn och unga i den sociala barnvården, det är därför inte möjligt att skilja ut en specifik grupp av ärenden. I och med att en kommun uppfyller kraven för licens, innefattas de barnvårdsärenden där det förekommer missbruk och/eller våld, eller ungdomsärenden där det finns risk att utveckla missbruk.

Syfte

Projektet syftar till att utveckla kvaliteten inom den sociala barnvården i Uppsala län med särskilt fokus på missbruk och våld, genom att bistå kommunerna med samverkan, utbildning och handledning under implementeringen av BBiC.

Målgrupp

I första hand de socialsekreterare som arbetar med barn och ungdomar i missbruks- och/eller våldsmiljöer och i viss mån även ledare inom den sociala barnvården i de sju aktuella kommunerna i Uppsala län. Särskilda informationsinsatser för politiker har också genomförts.

Utöver ovanstående huvudsakliga målgrupp har även handläggare som följer upp öppna insatser för barn och de som följer vården av placerade barn, omfattats av insatserna.

Uppsala har inte deltagit i projektet men däremot funnits med i flera utbildningsinsatser och i styrgrupps- och nätverksmöten.

Teoretiska utgångspunkter

Implementeringsprocessen

Hela avsnittet är hämtat ur Karin Guldbrandssons forsknings-sammanställning "Från nyhet till vardagsnytta – Om implementeringens svåra konst" (2).

I texten används begreppet "metod", när det gäller BBiC kan det översättas till "modell".

Definition

Det finns ingen väldefinierad och gemensam begreppsram när det gäller implementering. Två exempel på definitioner av begreppet implementering är:

- En sammansättning specifika aktiviteter som har till syfte att få en ny metod eller ett nytt program med kända aspekter att bedrivas i ordinarie verksamhet.
- Aktiva och planerade ansträngningar för att en ny metod ska användas som ordinarie metod i en organisation.

Nyckelbegrepp

I Karin Guldbbrandssons sammanställning beskrivs följande nyckelbegrepp i implementeringsprocessen:

behov

idé

metod

beslut

planering

förändring

integrering

utvärdering

anpassning

institutionalisering

För att kunna implementera med gott resultat bör det finnas ett **behov** som helst är explicit uttalat. Därefter föds en **idé** om att det finns en metod som kan fungera för att tillgodose det uttalade behovet. Oavsett var i en organisation en idé om att introducera något nytt dyker upp krävs ett formellt fattat **beslut** för att idén ska kunna förverkligas. Utan politiskt stöd och utan ett formellt beslut är det svårt att förverkliga nya idéer, eftersom inga resurser då kommer att avsättas för förberedelser, genomförande eller uppföljning.

Efter ett sådant beslut inträder nästa fas i implementeringsprocessen och det som behövs för att idén ska kunna förverkligas, **planeras** och ordnas. Det kan handla om att anställa personal, att anpassa organisationen, att ordna lokaler och utrustning, för det krävs resurser. Nästa steg handlar om faktisk **förändring** som att höja kunskapsnivån, förbättra den organisatoriska kapaciteten eller att förändra en rådande kultur. För att detta ska ske behövs till exempel utbildning, fortbildning och praktisk träning, samt tid att låta metoden "mogna". Så småningom har den nya metoden **integrerats** i verksamheten, såväl praktiskt som organisatoriskt och betraktas som självklar. Metoden **utvärderas** och eventuella lokala **anpassningar** genomförs. Till sist tas metoden för given, oavsett omorganisationer, personalomsättning och politiska förändringar. Man brukar då betrakta metoden som **institutionaliserad**.

Faktorer som kan påverka implementeringsresultatet positivt

Att implementera en ny metod, är en komplicerad process. Det finns trots allt goda möjligheter att sätta nya metoder i verket. När grundvillkoren är uppfyllda, det vill säga när ett behov är identifierat och klart uttalat och en lämplig metod är vald, så finns det ytterligare ett par faktorer som kan påverka implementeringsresultatet positivt.

1. **En kombination av insatser**

Om flera insatser för implementering kombineras så leder det till bättre resultat. Det kan handla om olika kombinationer av att till exempel erbjuda utbildning, praktisk träning, coachning, återkoppling och möjlighet till konsultation. Det finns

också tecken som tyder på att kvalitet är viktigare än kvantitet när det gäller stöd under en implementeringsprocess.

2. **Tidig involvering av användarna**

Om de som ska sköta den faktiska implementeringen av en ny metod involveras redan i planeringsstadiet för att diskutera för- och nackdelar med metoden, så kan potentiella problem och farhågor identifieras i ett tidigt skede och hanteras på ett konstruktivt sätt. Att låta de som ansvarar för implementering finnas kvar i organisationen för att stötta och entusiasmera även efter den initiala fasen, ökar också chansen för lyckat resultat på lång sikt.

3. **Resurser**

Sannolikheten för att en ny metod ska accepteras och implementeras, beror delvis på vilket organisatoriskt och ekonomiskt stöd den får. Om det finns en budget och om resurstilldelningen är adekvat och långsiktig ökar chanserna till lyckad implementering.

4. **Feedback**

Precis information i rätt tid om hur implementeringsprocessen fortskrider, genom insamling och sammanställning av relevant information, ökar chanserna till lyckad implementering.

BBiC-konceptet och licensen

För att få arbeta enligt BBiC krävs licens (3) som regleras genom avtal med Socialstyrelsen. Licensen söks av kommunernas socialnämnd. Licensen föregås av en så kallad prövolicens som kan sökas för 24+12 månader. BBiC-konceptet (4) fastställer förutsättningarna för att arbeta enligt BBiC. Dessa förutsättningar måste uppfyllas för att en kommun ska beviljas ordinarie licens.

Det innebär i korthet att all handläggning *för det första* ska utföras utifrån BBiC:s värdegrund som bygger på de nio grundprinciperna:

Barn och unga i centrum

Teoretiska utgångspunkter – utvecklingsekologisk syn och andra teorier om barns och ungas utveckling

Likvärdiga möjligheter för alla barn

Samarbete med barn och deras familjer

Samverkan mellan myndigheter vid utredning och bedömning av insatser

Identifiera resurser och brister

Insatser under utredningens gång

Utredningen som utgångspunkt för planering och uppföljning av insatser

Kunskap och beprövad erfarenhet

För det andra att handläggningen bedrivs utifrån BBiC-triangeln. Triangeln bygger på grundprinciperna där den centrala teorin är utvecklingsekologin, en teori som beskriver

barns utveckling ur ett helhetsperspektiv. Utgångspunkten är barnets behov som sätts i relation till föräldrarnas förmåga och faktorer i familj och miljö, det vill säga barnets omgivning.

För det tredje att dokumentationen görs i enlighet med de så kallade BBiC-formulären. Antalet formulär och dess omfattning ska anpassas efter det specifika barnet.

För det fjärde ska kommunerna även ta ansvar för att handläggarna fortlöpande får den utbildning som behövs för att kunna arbeta med modellen. Det innebär att varje kommun ska ha egna BBiC-utbildare som finns kvar i verksamheten.

Projektledarens uppdrag

Vid projektstarten gav styrgruppen och BBiC-nätverket följande uppdrag till projektledaren:

- Medverka i utformningen av kommunernas grundutbildning
- Delta i grundutbildningen/vara back up
- Metodhandleda i enskilda ärenden
- Vara spindeln i nätet när det gäller nyanställda i länet, till exempel ta emot anmälningar och bilda grupper för grundutbildning, efterhand som behov uppstår
- Ge kompletterande utbildning och stöd till utbildare, ansvariga och arbetsledare
- Skapa nätverk och kalla till möten för utbildare och ansvariga
- Medverka vid information till politiker, kringresurser, samverkanspartners med flera
- Utvärdera utbildningsinsatser

Andra och sista punkten avser kommunernas lokala utbildningsinsats.

Uppdraget har under projekttiden utvecklats till att även omfatta följande:

- Planera och genomföra länsgemensamma grundutbildningar tillsammans med utbildare från en eller två kommuner.
- Ge arbetsledarstöd i form av coachning/handledning i grupp
- Leda BBiC-verkstäder i kommunerna
- Administrera/samordna temadagar och vidareutbildningar

Metod

Aktiviteter i projektet

- Styrgrupp för projektet
- Nätverk i länet med BBiC-ansvariga och utbildare
- Socialstyrelsens nätverk för BBiC-länssamordnare
- Socialstyrelsens grundutbildning av kommunernas BBiC-utbildare
- Socialstyrelsens temadagar
- De kommunala utbildarnas lokala utbildning av personal i socialtjänsten och vissa samarbetspartners
- Läns gemensam BBiC grundutbildning från och med år två i projektet
- Arbete i BBiC-verkstad
- BBiC-handledning för arbetsledare
- Läns gemensam vidareutbildning i Tejping och utvecklingspsykologi
- Information till läns gemensamma verksamheter
- Projektledaren har lämnat förslag på ämnen till C-uppsatser vid Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet. En uppsats med titeln "Barns delaktighet i barnavårdsutredningar – en studie av implementeringen av BBiC i Enköpings kommun" har författats (5). Ytterligare en uppsats har initierats och är på väg att färdigställas.
- "Utveckling pågår", FOU-seminarium
- "BBiC-seminarium", slutrapport

Genomförande

Styrgrupp för projektet

I styrgruppen har ingått representanter från samtliga projektkommuner, se bilaga. Projektledaren har varit sammankallande, sekreterare och under senare delen av projektet även ordförande. Styrgruppen har utöver styrningen av projektet också fungerat som ett nätverk, med möjlighet att få fortlöpande information om implementeringen i länet och i hela landet. Projektledaren har genomfört viss BBiC-utbildning särskilt anpassad för styrgruppen. I styrgruppen har idéer och förslag tagits fram om projektets innehåll och fortsatta utveckling. Ett exempel är de gemensamma vidareutbildningar som genomförts. Möten har hållits 2-3 gånger per termin under hela projekttiden.

Nätverk i länet med BBiC-ansvariga och utbildare

Projektledaren har hållit i nätverksmöten med kommunernas BBiC-ansvariga och utbildare 2-3 gånger per termin. Nätverket består av sammanlagt 22 personer, även Uppsala kommun ingår. Mötena har använts för information från Socialstyrelsens länsamordnarmöten, utbyte av erfarenheter från de olika kommunernas implementeringsarbete och samverkan av olika slag. Gruppen har till exempel arbetat med samordning av länsgemensam grundutbildning i BBiC och med att ringa in utbildningsbehov för att kunna uppfylla kvalitetskraven inom BBiC.

Socialstyrelsens nätverk för BBiC-länsamordnare

Projektledaren har representerat Uppsala län vid Socialstyrelsens möten för landets länsamordnare, två gånger per termin. Vid mötena lämnas fortlöpande information från Socialstyrelsen om det pågående utvecklingsarbetet med BBiC. Deltagarna delger också varandra sina erfarenheter av implementering och utvärdering i de olika länen och utrymme ges för frågor. Projektledaren har genom att representera Uppsala län på dessa möten, fått uppdaterad information och kunskap om BBiC som via styrgrupp och nätverksmöten har återkopplats till kommunerna.

Socialstyrelsens grundutbildning av kommunernas BBiC-utbildare

Socialstyrelsen ställer krav på att de kommuner som arbetar med BBiC ska ha lokala utbildare som också kan fungera som coacher. Dessa ska utbildas av Socialstyrelsen som erbjuder grundutbildning i BBiC och i "utbildningsmetodik".

Under våren 2007 deltog samtliga projektkommuner i denna utbildning som omfattade 0,5 + 2 + 2, totalt 4,5 dagar. Heby som bytte länsstillhörighet år 2007, deltog i utbildningen år 2006, tillsammans med kommunerna i Västmanlands län.

Socialstyrelsens temadagar

Under projekttiden har Socialstyrelsens nationella utbildare erbjudit BBiC-utbildare och arbetsledare i länet 3,5 temadagar med fördjupning inom olika områden. Projektledaren har samordnat dessa temadagar. Den första handlade om utredning och utredningsplanering, den andra om uppföljning av placeringar och öppna insatser, den tredje som var uppdelad på en halvdag plus en heldag, om analys och bedömning. Samtliga kommuner inklusive Uppsala, deltog i dessa dagar utifrån var de befann sig i implementeringsprocessen.

Lokal grundutbildning i BBiC

En lokal grundutbildning rekommenderas av Socialstyrelsen att omfatta sex halvdagar. Samtliga kommuner har genomfört en lokal utbildning av den personal som är berörd av BBiC. Utbildningarna genomfördes under år 2007 och början av 2008. Tierp sköt fram starten till hösten 2008. I varierande grad har kommunerna också informerat och/eller utbildat sina egna insatsgivare, socialnämndernas ledamöter och vissa samverkanspartners, till exempel skolpersonal. Projektledaren har deltagit i planeringen av kommunernas grundutbildningar utifrån deras behov. Enköping, Håbo, Knivsta, Tierp och Östhammar har haft särskilda halv- eller heldagar för utvidgade personalgrupper (50-100 personer), då projektledaren medverkat för en allmän genomgång under temat "Vad är BBiC?".

I Älvkarleby deltog projektledaren i grundutbildningen vid två tillfällen och i Tierp vid ett tillfälle.

Länsgemensam grundutbildning i BBiC

När den första omgången lokal grundutbildning genomförts, uppstod behovet av samverkan mellan kommunerna för att utbilda nytillkomna socialsekreterare. Två sådana utbildningar har genomförts, hösten 2008 och hösten 2009. I utbildningarna deltog alla projektkommuner utom Enköping, som haft egna grundutbildningar.

Hösten 2008 genomfördes utbildningen av Östhammar kommuns BBiC-utbildare tillsammans med projektledaren, som är utbildad utbildare från Uppsala kommun. Utbildningen omfattade 20 timmar och 12 handledare deltog.

Hösten 2009 genomfördes utbildningen av två utbildare, en från Heby och en från Håbo kommun, tillsammans med projektledaren. Utbildningen omfattade 23 timmar, nio handledare och två praktikanter deltog.

Behovet av grundutbildning minskar, då en del av de som nyanställs redan är BBiC-utbildade i andra kommuner.

Arbete i BBiC-verkstad

BBiC-verkstad

Grundutbildningen är en teoretisk bas för att påbörja arbetet enligt BBiC. För att stödja den påföljande processen, att i praktiken handlägga enligt BBiC med god kvalitet, har en metod som kallas "BBiC-verkstad" utvecklats. Det innebär att projektledaren besöker kommunerna regelbundet, 2-5 gånger per termin, för fördjupad utbildning och handledning. Deltagare är framför allt arbetsledare och de socialsekreterare som gör barnavårdsutredningar och ansvarar för uppföljning av vård utom hemmet men också de som ansvarar för öppenvårdsinsatser av olika slag. Totalt har 106 personer deltagit i verkstäderna, deras närvaro har bestämts utifrån det planerade innehållet vid varje tillfälle. Arbetet i verkstäderna har utvecklats från ren information om innehållet i BBiC och genomgångar av materialet, till processinriktat arbete utifrån handledarens egna erfarenheter. De har bidragit med eget material längs hela handläggningssången, som sedan bearbetats i grupp. Arbetet kan jämföras med en form av kollegial granskning i den egna arbetsgruppen. Genom detta arbetssätt har handledarna också kunnat lyfta fram etiska frågor och frågor utifrån BBiC:s grundprinciper.

Antal verkstäder

31 år 2008

35 år 2009

Totalt 66 verkstäder

Kommunvis fördelning

Enköping	6
Heby	9
Håbo	10
Knivsta	13
Tierp	9
Älvkarleby	7
Östhammar	12

Fördelningen har gjorts utifrån behov och tillgänglig personal.

BBiC-handledning för arbetsledare

Handledningen startade utifrån önskemål från arbetsledare och handläggare och gavs sammanlagt vid åtta tillfällen under år 2009. Arbetsledarna arbetar inte själva praktiskt med BBiC och behöver därför särskilt riktad utbildning/handledning för att leda det dagliga arbetet. Samtliga arbetsledare som arbetar närmast handläggare och klienter bjöds in, 3-4 deltog varje gång, projektledaren fungerade som handledare. I flera kommuner saknades arbetsledare i perioder, vilket påverkade antalet deltagare.

Grundfrågan vid dessa tillfällen var "Vad innebär arbetsledning enligt BBiC och hur ska den utformas"? Det ledde till diskussioner om innehåll, etik, grupp-processer med mera. Deltagarna hade också med sig avidentifierat material från sina hemkommuner, som underlag för kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte.

Länsgemensam vidareutbildning

Att arbeta enligt BBiC i en kunskapsbaserad socialtjänst, medför ökade krav på vidareutbildning inom särskilda områden. Projektledaren har därför, tillsammans med styrgrupp och nätverk, gjort en inventering av utbildningsbehovet för att handläggarna ska ha relevant kunskap. I inventeringen påtalades särskilt behovet av vidareutbildning inom områdena samtal/kommunikation med barn och utvecklingspsykologi. Utifrån dessa önskemål har projektledaren planerat och administrerat genomförandet av dessa utbildningar.

Kurs i Tejping

Tejping är en metod för att med hjälp av träfigurer och tejp alternativt sandlåda, underlätta för barn att beskriva och uttrycka händelser och känslor.

Under projekttiden har fyra utbildningar i Tejping à två heldagar med 20 platser i varje, genomförts. Under hösten 2009 efter det att handläggarna haft möjlighet att praktisera de nya kunskaperna, byggdes utbildningen på med en uppföljningsdag för två grupper.

Kursanordnare och utbildare har varit psykolog och psykoterapeut Barbro Sjölin Nilsson, Uppsala.

Kurs i utvecklingspsykologi

Projektledaren har i samverkan med Institutionen för psykologi vid Uppsala universitet, utformat en uppdragsutbildning i utvecklingspsykologi. Utbildningen omfattar 7,5 högskolepoäng, har 32 platser och är delvis kopplad till de olika begreppen i BBiC-triangeln. Styrgruppen har arbetat fram en samsyn kring villkoren för utbildningen.

Den första kursen genomfördes under våren 2009. Intresset var mycket stort och platserna fördelades av styrgruppen. Deltagare från alla kommuner i länet deltog, även Uppsala. De 32 som påbörjade utbildningen slutförde den också och samtliga blev godkända. Den andra omgången av utbildningen startade 2010-01-22 med 23 deltagare.

Information till läns gemensamma verksamheter

I april 2008 genomförde projektledaren en halvdags information om BBiC-modellen för läns gemensamma verksamheter och nyanställda handläggare i länets kommuner. Trappan, Barnombudsmannen, Allmänpsykiatrin Unga Vuxna, biståndshandläggare, Mansmottagningens pappa-projekt med flera deltog. Syftet med informationen var att förmedla kunskap om BBiC för att underlätta framtida samverkan.

"Utveckling pågår"

Ett seminarium för avslutade projekt med medel från Länsstyrelsen. Seminariet genomfördes 2010-01-29, projektledaren presenterade BBiC-projektet utifrån uppnått resultat kopplat till implementeringsprocessen.

"BBiC-seminarium"

Ett slutseminarium för projektet kommer att genomföras 2010-03-05. Projektledaren kommer att göra en fördjupad genomgång av innehållet i slutrapporten.

Utvärdering

Vid projektstarten planerades för en extern utvärdering av projektet. Det blev inte möjligt att genomföra eftersom medel inte beviljades för detta.

Följande aktiviteter har utvärderats av projektledaren och de lokala utbildarna:

1. Socialstyrelsens grundutbildning av kommunernas BBiC-utbildare
2. Lokal grundutbildning i BBiC
3. Läns gemensam grundutbildning i BBiC
4. Arbete i BBiC-verkstad
5. BBiC-handledning för arbetsledare
6. Kurs i Tejping
7. Kurs i utvecklingspsykologi 7,5 hp

Samtliga enkäter och sammanställningar av svaren på alla frågor, finns att tillgå på Regionförbundet Uppsala län (6). I nedanstående rapportering är de frågor utvalda som bedöms ha haft störst betydelse för implementeringsprocessen.

Socialstyrelsens grundutbildning av kommunernas BBiC-utbildare, 2x2 dagar

Utvärdering 1 gjordes i enkätform efter grundkurs i BBiC 13-14 mars. 26 personer deltog i utbildningen, 22 besvarade enkäten.

Utvärdering 2 gjordes i enkätform efter kursen "Att vara utbildare och lära ut BBiC" 14-15 maj. 17 personer deltog i utbildningen, 12 besvarade enkäten.

Lokal grundutbildning i BBiC

Varje kommun planerade sin egen utbildning och de kom därför att se olika ut. Vissa kommuner utbildade all personal inom individ- och familjeomsorgen, andra lät olika grupper delta i olika moment av utbildningen. Även utvärderingarna från de fyra kommuner som gjorde en sådan ser olika ut. Dessa går därför inte att sammanställa på något rättvisande sätt.

Samtliga kommuner har haft med en fråga om kursen som helhet, medelvärdet av denna fråga redovisas i rapporten.

Länsgemensam grundutbildning i BBiC

Utvärderingen gjordes i enkätform efter slutförda utbildningar. 23 personer deltog i kurserna, 20 besvarade enkäten. Resultaten är sammanslagna.

Arbete i BBiC-verkstad

Utvärderingen gjordes i enkätform. 106 personer har deltagit i verkstäderna, 41 besvarade enkäten. Dessa var framför allt utredande socialsekreterare och familjehemssekreterare, som deltagit regelbundet i verkstäderna. Fråga 5 och 6 var felvända i utvärderingen i Enköpings kommun, varför resultatet har räknats bort.

BBiC-handledning för arbetsledare

Handledningen utvärderades i form av ett samtal om värdet av aktiviteten, med de fyra arbetsledare som deltog sista handledningstillfället.

Kurs i utvecklingspsykologi, 7,5 hp

Utvärderingen gjordes i enkätform. 32 personer deltog i den första utbildningsomgången, 29 besvarade enkäten.

Kurs i Tejping

Utvärderingen gjordes i enkätform. Tre utbildningar med 20 deltagare i varje har genomförts, 42 personer deltog i utvärderingen. Resultaten är sammanslagna. Enköping har haft en egen utbildning i tejping som inte har utvärderats inom ramen för projektet.

Resultat

Socialstyrelsens grundutbildning av kommunernas BBiC-utbildare, 2x2 dagar

a) Grundkurs i BBiC 13-14 mars 2007

Fråga 1 Vad anser Du om dessa två utbildningsdagar? Betygsätt från 1-5 där 1 står för "inte bra" och 5 står för "mycket bra".

Medelvärde: 4,1

Fråga 2 I vilken grad var detta nya kunskaper för Dig? Betygsätt från 1-5 där 1 står för "inte alls" och 5 står för "i mycket hög grad".

Medelvärde: 3,1

b) "Att vara utbildare och lära ut BBiC" 14-15 maj 2007

Fråga 1 Vad anser Du om dessa två utbildningsdagar? Betygsätt från 1-5 där 1 står för "inte bra" och 5 står för "mycket bra".

Medelvärde: 4,1

Fråga 2 I vilken grad var detta nya kunskaper för Dig? Betygsätt från 1-5 där 1 står för "inte alls" och 5 står för "i mycket hög grad".

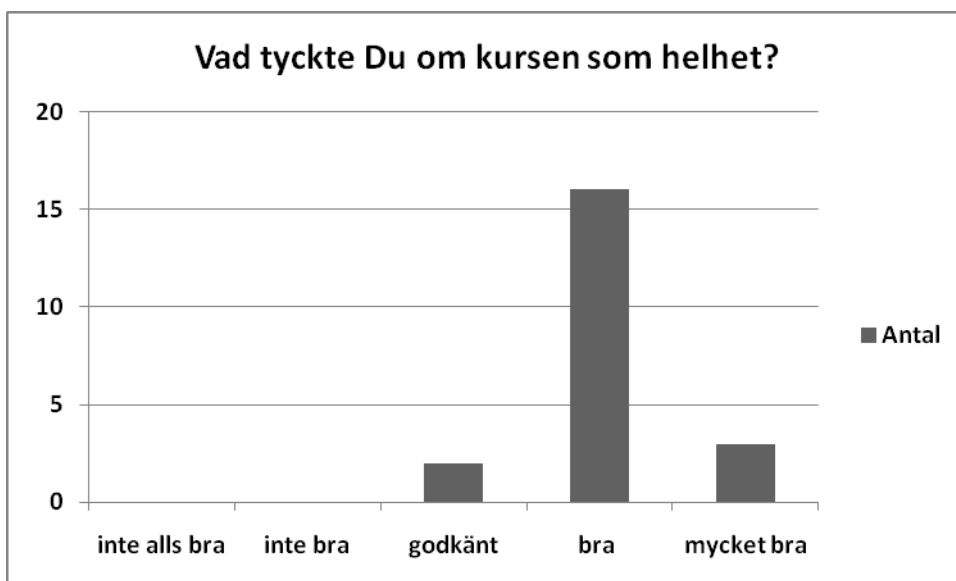
Medelvärde: 3,2

Lokal grundutbildning i BBiC

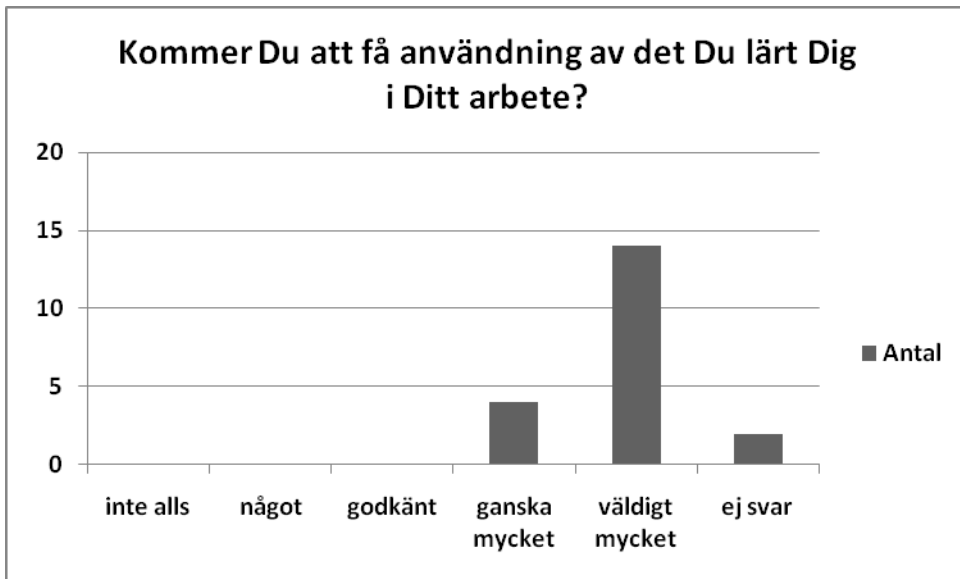
Fråga: Hur bedömer Du kursen som helhet? Betygsätt från 1-5 där 1 är lägsta värde och 5 är högsta värde.

Enköping	4,4
Håbo	4,4
Knivsta	3,9
Ålvkarleby	3,5

Länsgemensam grundutbildning i BBiC

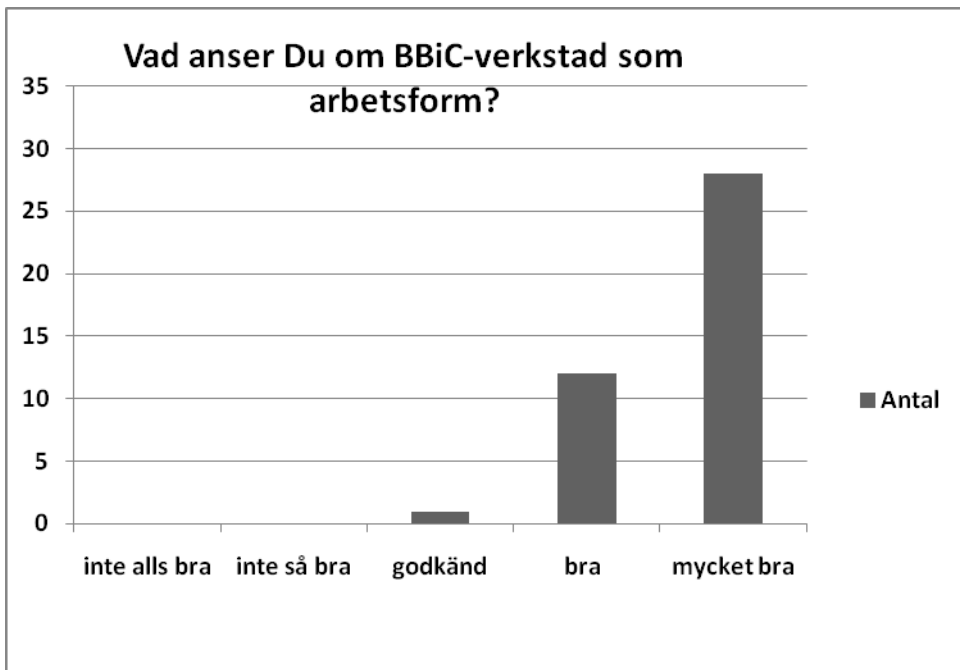

Figur 1

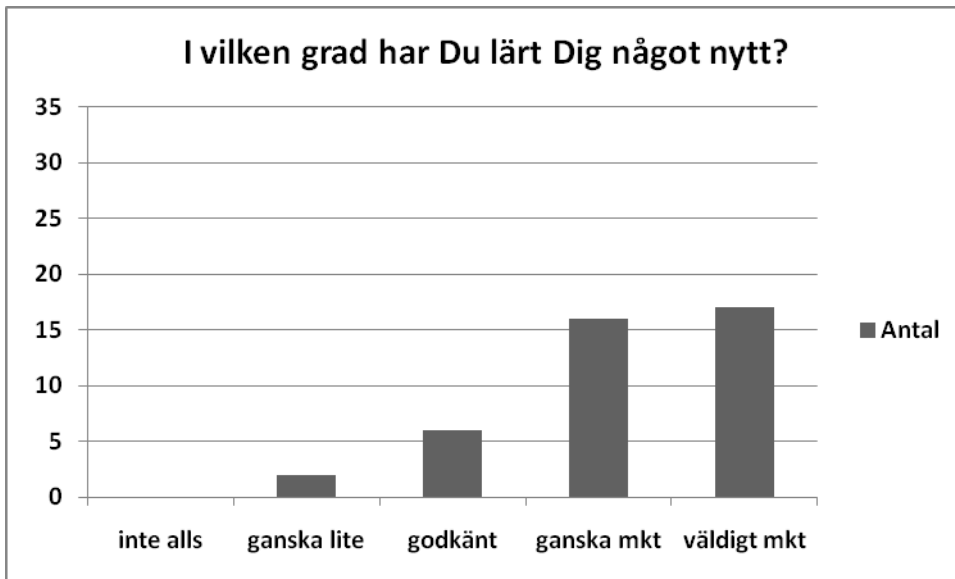

Figur 2

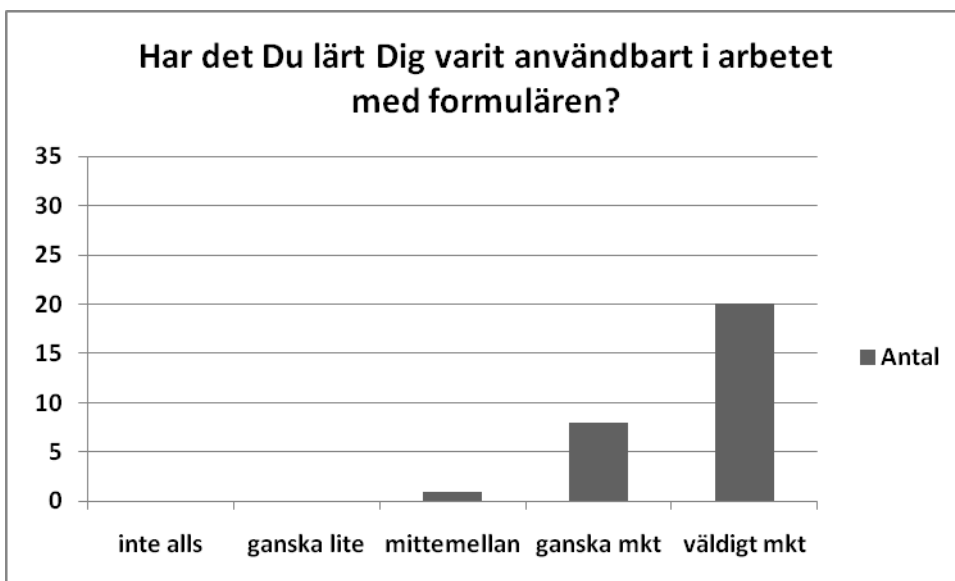
Arbete i BBiC-verkstad

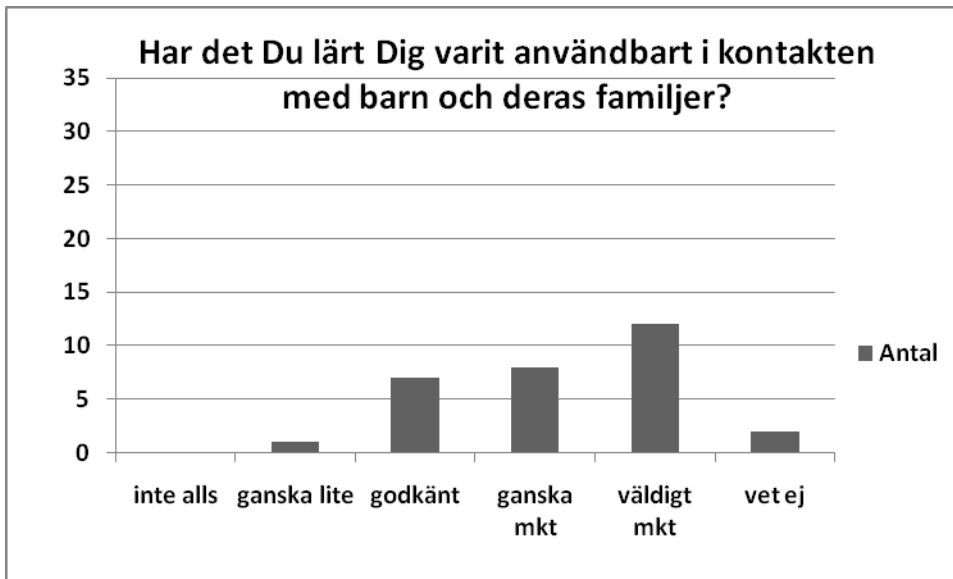
Figur 3

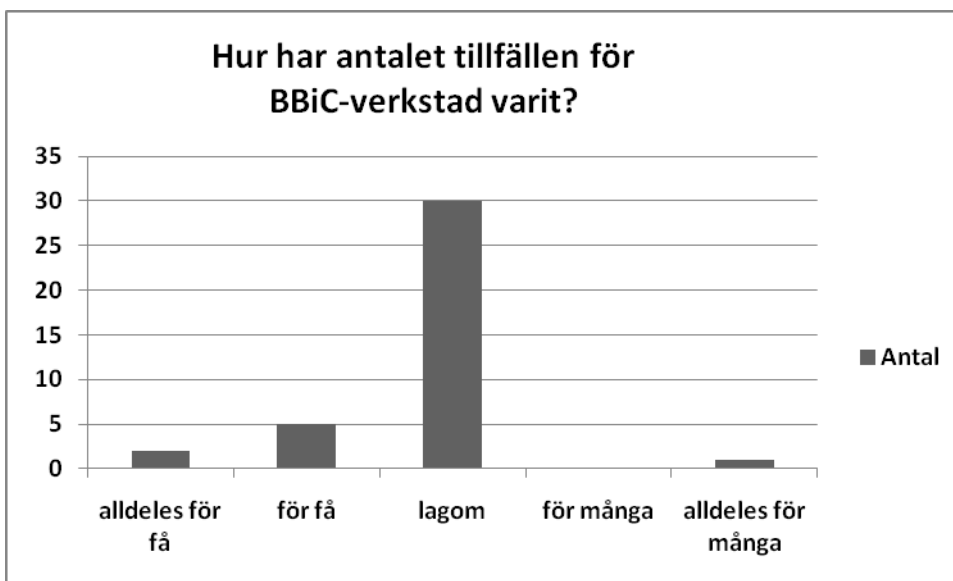
Figur 4

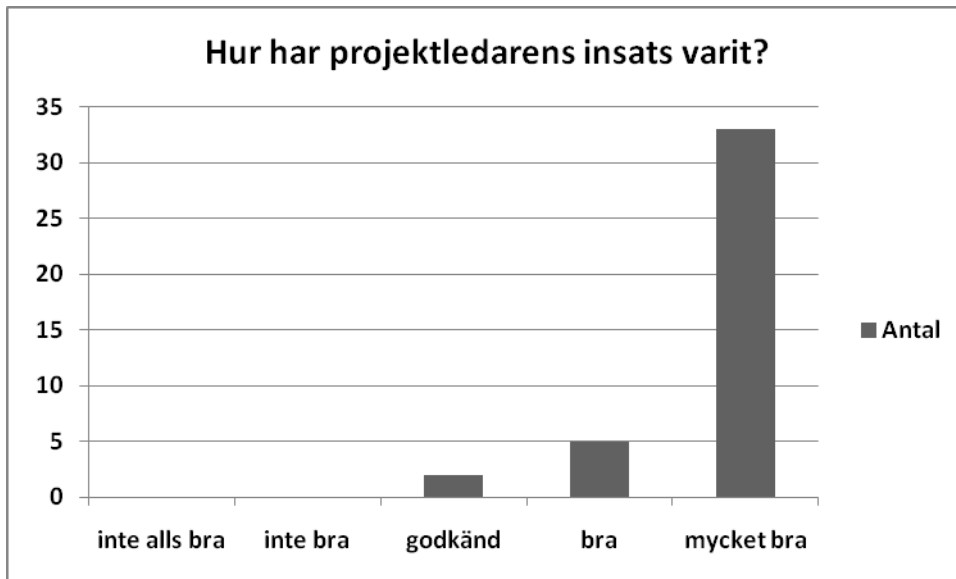
Figur 5

Figur 6

Figur 7

Figur 8

Ett urval kommentarer från utvärderingen:

Hela konceptet med BBiC och verkstad har varit mycket bra och användbart. Jag har lärt mig mycket och haft stor användning av det.

Det har varit bra att vi haft eget material att arbeta med t ex egna utredningar och genomförandeplaner. Ett mycket bra sätt att lära sig på.

Det kommer alltid upp etiska synpunkter som är bra att ventilera och diskutera.

Bra att få utveckla sina kunskaper om BBiC, om att skriva i dokumenten och ha barnfokus. Ibland är det inte bara positivt eftersom jag tidigare kanske har jobbat utifrån något som jag tänkt varit bra/rätt.

”Försöker tänka barnet först i allt, en mycket bra tanke”.

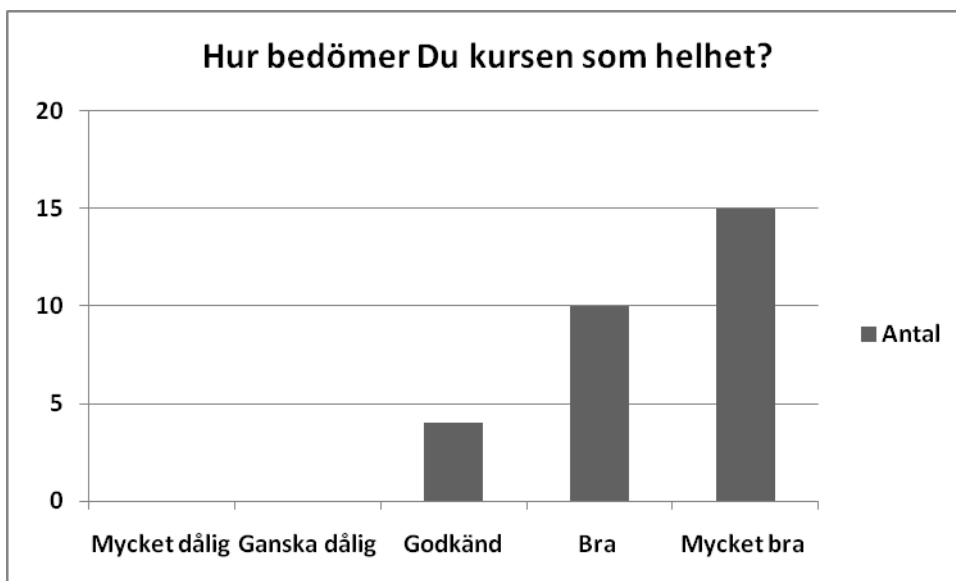
Mest fokus på utredningens utformande, inte lika mycket på bemötande men jag anser att detta forum ger mycket tillbaka till familjerna i slutändan.

Mindre behov i slutet.

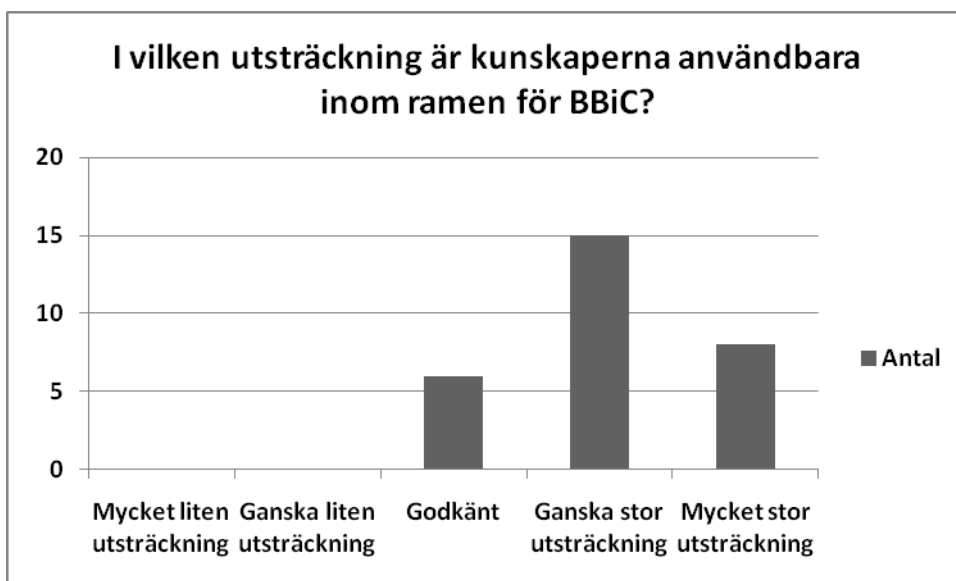
BBiC-handledning för arbetsledare

Vid avslutande samtal var samtliga positiva och underströk värdet av att träffa kollegor från andra kommuner. Deltagarna anser att handledningsgruppen har inneburit att de lärt sig mer om BBiC, tagit del av varandras kunskap och erfarenhet, kunnat jämföra handläggningen i de olika kommunerna och ta upp angelägna frågor av olika slag. De fick utrymme för eftertanke, fick inspiration och påfyllning. Samtliga önskar en fortsättning, gärna också extern handledning för arbetsledare, eftersom de många gånger är ensamma i sin yrkesroll.

Kurs i utvecklingspsykologi, 7,5 hp

Figur 9

Figur 10

Ett urval kommentarer från utvärderingen:

Bra att seminarierna alltid relaterat till BBiC.

Kopplingen till det praktiska arbetet och till BBiC uppnår inte målet. Otydligt och för lite kunskap hos lärarna om BBiC och socialt arbete i praktiken.

Seminariedelen skulle kunna vara mer strukturerad.

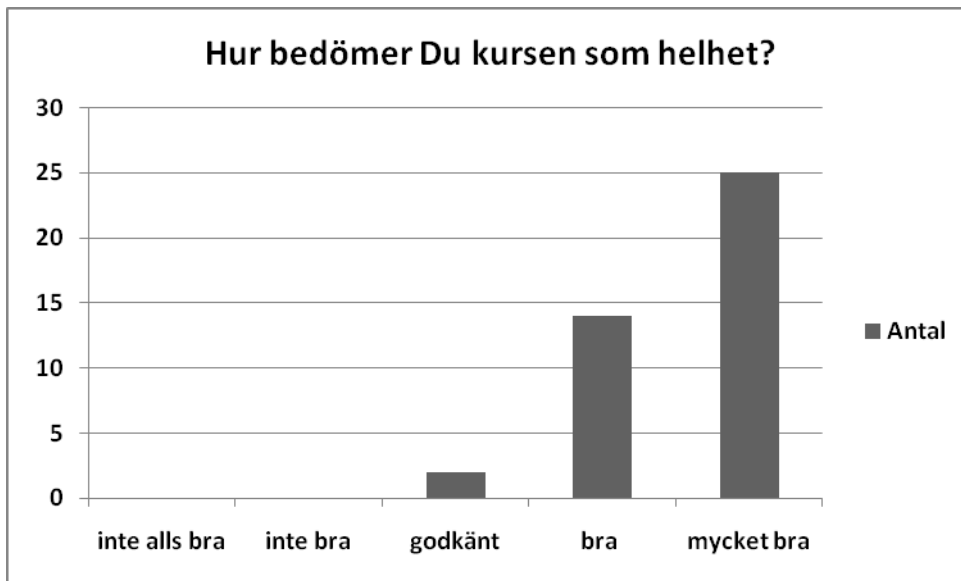
Gruppdiskussionerna (seminariedelen) var mycket givande.

Intressanta diskussioner och reflektioner. Roligt att knyta andra kontakter inom länet.

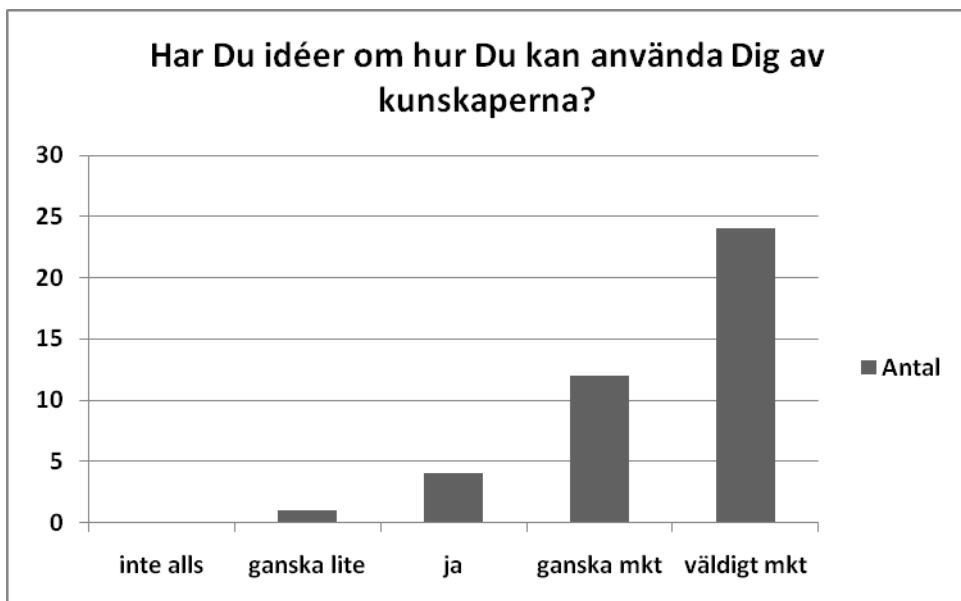
Ibland något mycket fokus på hjärnan och biologiska funktioner, där psykologiska/sociala kommit i skymundan.

Bra för bedömningar, särskilt gällande LVU.

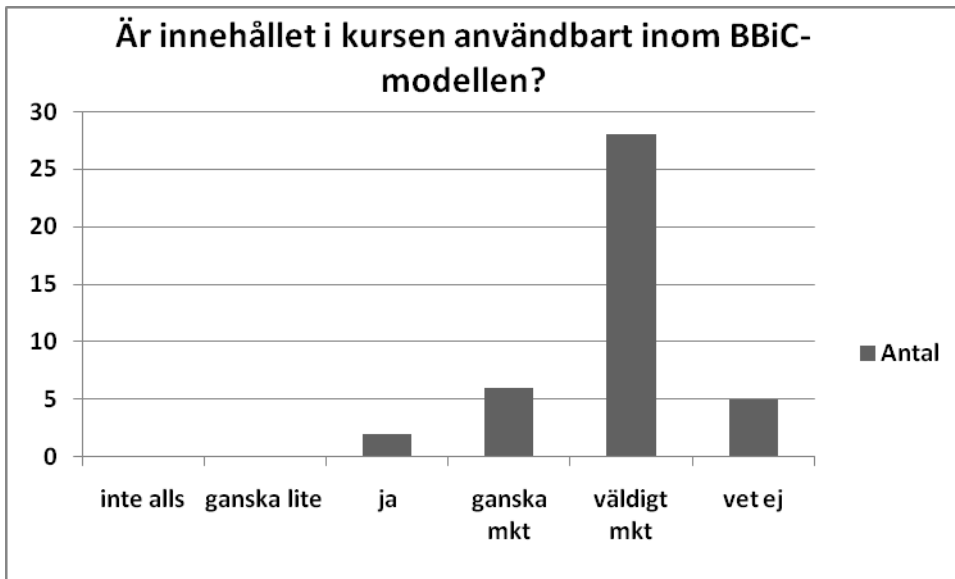
Kurs i Tejping

Figur 11

Figur 12

Figur 13

Personalomsättningen bland BBiC-ansvariga och utbildare

Kommunerna har i de flesta fall kunnat ersätta de BBiC-ansvariga och utbildare som slutat. Socialstyrelsen har fortlöpande utbildning för dessa grupper men det har ibland varit några månaders väntetid för att få plats på kursen.

Enköping

Enköping utbildade fyra personer för att vara BBiC-ansvariga och utbildare. De har funnits kvar under projekttiden även om någon har bytt tjänst. Dessutom deltog alla enhetschefer under de första 2,5 dagarna av Socialstyrelsens grundutbildning.

Enköping har haft samma arbetsledare under projekttiden.

2010-01-31 finns en ansvarig/utbildare + en utbildare.

Heby

Två personer utbildades för att vara BBiC-ansvariga och utbildare, båda har slutat.

Heby har haft samma arbetsledare under projekttiden.

2010-01-31 finns en ansvarig + två utbildare.

Håbo

Fem personer utbildades för att vara BBiC-ansvariga och utbildare, samtliga har slutat.

Håbo har haft tre olika arbetsledare under projekttiden.

2010-01-31 finns en ansvarig + två utbildare.

Knivsta

Tre personer utbildades för att vara BBiC-ansvariga och utbildare. Två av dessa har varit föräldralediga under projekttiden men är tillbaka i verksamheten. Knivsta har haft två olika arbetsledare under projekttiden.

2010-01-31 finns en ansvarig/utbildare samt två utbildare.

Tierp

Två personer utbildades för att vara BBiC-ansvariga och utbildare, båda har slutat.

Tierp har haft tre olika arbetsledare under projekttiden.

2010-01-31 finns en ansvarig och en utbildare.

Älvkarleby

Två personer utbildades för att vara BBiC-ansvariga och utbildare, båda har slutat.

Älvkarleby har haft tre olika arbetsledare under projekttiden.

2010-01-31 finns en ansvarig/utbildare.

Östhammar

Två personer utbildades för att vara BBiC-ansvariga och utbildare, båda har funnits kvar i verksamheten under projekttiden.

Östhammar har haft två arbetsledare under projekttiden.

2010-01-31 finns en ansvarig + en utbildare.

Uppnådda licenser

Målet att uppfylla kraven för licens från Socialstyrelsen och därmed fullt ut handlägga barnavårdsärenden enligt BBiC-modellen har uppnåtts eller är sannolikt på väg att uppnås i fem av de sju kommuner i länet som deltagit i projektet. Heby kommun beviljades ordinarie licens i november 2008 och Enköpings kommun i maj 2009. Övriga kommuner har sökt eller kommer att söka ordinarie licens när prøvolicensen går ut under våren 2010. För Knivsta och Östhammars kommuner handlar det om april 2010, för Håbo kommun om juni 2010. Älvkarleby sökte licens i december 2009 men deras ansökan godkändes inte av Socialstyrelsen (2010-01-21) med motiveringen att alla obligatoriska formulär ännu inte används. Kommunen har i stället fått förlängd prøvolicens. Tierp startade implementeringen av BBiC hösten 2008 och har därför pågående prøvolicens.

Diskussion

Projektets mål har varit att i Uppsala län sprida och implementera BBiC, som modell för utredning, uppföljning och dokumentation i barnavårdsärenden där det förekommer missbruk och/eller våld, eller ungdomsärenden där det finns risk att utveckla missbruk.

Att arbeta enligt BBiC omfattar, enligt kraven från Socialstyrelsen, all handläggning i den sociala barnvården varför resultatet kommit att påverkas av detta. De ärenden som handlar om barn som lever i familjer där det förekommer missbruk och/eller våld, eller ungdomar som lever i miljöer där det finns risk att utveckla missbruk, skiljs inte ut i resultatredovisningen, de omfattas per automatik av modellen.

Implementeringen av BBiC i Uppsala län kan analyseras genom att kopplas till de nyckelbegrepp Karin Guldbbrandsson redovisat i sin forskningssammanställning och som tagits upp under avsnittet Implementeringsprocessen på sidan fem i rapporten.

I den sociala barnvården i länet fanns ett *behov* av att hitta en bättre fungerande struktur och höja kvaliteten i den sociala barnvården. BBiC-modellen hade utvecklats på Socialstyrelsen och i referensgruppen för dåvarande FOU IFO, föddes *idén* om att modellen skulle kunna tillgodose de aktuella behoven. Socialnämnden i varje kommun fattade *beslut* om att ansöka om prövolicens hos Socialstyrelsen, för att arbeta enligt BBiC. Regionförbundet sökte sedan medel hos Länsstyrelsen för BBiC-projektet för att möjliggöra arbetet med *planering* av hur arbetet med implementeringen skulle läggas upp. För att därefter åstadkomma en *förändring* med bland annat kunskapsutveckling, utarbetades en rad insatser att genomföra under projekttiden. Så småningom har BBiC-modellen *integrerats* i verksamheten och betraktas som självklar. *Utvärdering* av implementeringen i länet görs inom ramen för projektet medan en nationell utvärdering av effekterna av BBiC kommer att göras av Socialstyrelsen när ett tillräckligt antal kommuner har ordinarie licens. Ett visst utrymme finns för *anpassning* utifrån lokala förhållanden men mer omfattande förändringar handläggs av Socialstyrelsen. Modellen kan betraktas som *institutionaliserad* i och med att den enskilda kommunen beviljas ordinarie licens.

Karin Guldbbrandsson beskriver också forskning som pekar på fyra faktorer som kan påverka implementeringsprocessen positivt:

Den första faktorn handlar om att använda sig av ***en kombination av insatser***, vilket BBiC-projektet i stor utsträckning bygger på. Kommunerna har haft tillgång till utbildning av flera olika slag, praktisk träning i verkstäder och handledning för arbetsledare, coachning av egna lokala utbildare och möjlighet att under hela projekttiden konsultera projektledaren. De har också fått riktlinjer från Socialstyrelsen och även haft möjlighet att konsultera deras nationella utbildare. De genomförda insatserna inom projektet har överlag fått höga omdömen i utvärderingarna, vilket talar för att de har hållit en hög kvalitet. Det finns tecken på att kvalitet är viktigare än kvantitet när det gäller stöd i en implementeringsprocess.

Den andra faktorn lyfter fram ***tidig involvering av användarna***. I flertalet kommuner har handläggarna involverats först när beslutet att använda BBiC var fattat, det kan eventuellt ha bidragit till ett visst motstånd hos enskilda handläggare. Däremot har projektarbetet på Socialstyrelsen präglats av ett bottom-up-perspektiv, där socialsekreterare och chefer på olika nivåer inom socialtjänsten, arbetat fram den svenska modellen av BBiC. Att låta de som ansvarar för implementeringen finnas kvar i organisationen för att stötta och entusiasmera även efter den initiala fasen ökar också chansen för lyckat resultat på lång sikt. Den kunskapen svarar mot kravet från Socialstyrelsen att varje kommun ska ha egna utbildare som sedan ska finnas kvar som coacher på arbetsplatsen.

Tredje faktorn handlar om ***resurser***. Om det finns en budget och om resurstilldelningen är adekvat och långsiktig ökar chanserna för lyckad implementering. När beslut fattades i de sociala nämnderna om att börja arbeta enligt BBiC, åtföljdes det inte initialt av någon extra resurstilldelning.

Under projekttiden har några kommuner uppmärksammat att det finns behov av resursförstärkning, vilket delvis kan vara ett resultat av implementeringen av BBiC.

Tiden för den insats som krävdes av de lokala BBiC-utbildarna, togs från den ordinarie verksamheten. Några fick en viss avlastning under den första perioden, dock utan förstärkning för övriga handläggare. Handläggning enligt BBiC är ett påtagligt förändrat sätt att arbeta, med höga krav på barns och föräldrars delaktighet, dokumentation och strukturerade uppföljningar. Att arbeta enligt BBiC är mer tidskrävande, det märks allra tydligast under inlärningsfasen. Trots knappa personalresurser i flera kommuner, har handläggare och arbetsledare i samtliga kommuner lyckats genomföra implementeringen helt eller delvis. Det kan ses som ett tecken på att både motivation och beslutsamhet varit hög. Det faktum att en majoritet av landets kommuner beslutat sig för att använda BBiC kan också ha stärkt processen i Uppsala län.

Att ge **feedback** är den fjärde faktorn som ger stöd för en lyckad implementering. Det innebär att ge information i rätt tid om hur implementeringsprocessen fortskrider. Sådan information har i projektet getts i styrgrupp och BBiC-nätverk. Vid varje tillfälle har deltagarna informerat varandra om situationen i den egna kommunen, vad som fungerar bra och vilka svårigheter som finns. Feedback från hela landet har också lämnats regelbundet från Socialstyrelsen via deras möten för länsamordnarna.

Slutsatsen blir att BBiC-projektet till stor del genomförts utifrån befintlig kunskap om implementeringsprocessen. Resultatet är tillfredsställande men målet har inte uppnåtts fullt ut, vilket skulle ha inneburit att alla kommuner beviljats ordinarie licens från Socialstyrelsen. Tre huvudsakliga faktorer har fördröjt implementeringen. Det handlar om *hög personalomsättning, bristfälligt IT-stöd och hög arbetsbelastning.*

Våren 2007 utbildades 20 personer av Socialstyrelsen för att fungera som BBiC-ansvariga och BBiC-utbildare. Av dessa har 11 slutat och två har varit föräldralediga under projekttiden. Endast 7 personer av 20 har alltså deltagit under hela perioden. Den höga omsättningen gäller även för handläggarna i merparten av kommunerna. I praktiken innebär detta att värdet av de faktorer som påverkar implementeringsprocessen positivt minskar eftersom många av de som deltar i aktiviteterna och höjer sin BBiC-kompetens slutar och nya personer utan BBiC-kompetens kommer i deras ställe. Positivt är dock att fler och fler socionomer i landet är BBiC-utbildade och särskilt under det sista året har många nyanställda redan varit utbildade från en annan kommun.

De kommuner som kommit längst och erhållit en tidig licens från Socialstyrelsen är Heby och Enköping. Det är de enda kommuner där den närmaste arbetsledaren har funnits kvar under hela projekttiden. Det har gett arbetsledaren goda kunskaper om BBiC och möjlighet att delta i givna utbildnings- och stödinsatser under alla tre åren, vilket i sin tur har bidragit till att skapa möjligheter att arbetsleda handläggarna i det dagliga arbetet med BBiC. Tilläggs bör att de arbetsledare, BBiC-utbildare och handläggare som anställts i ett senare skede också har gjort en fantastisk insats för att snabbt sätta sig in i arbetet med BBiC.

Arbetet i den sociala barnvården är många gånger akutstyrt vilket kan leda till att handläggare och arbetsledare inte alltid kan delta i planerade BBiC-aktiviteter. Det har varit särskilt tydligt i de minsta kommunerna där större delen av personalstyrkan engageras, till exempel vid ett omedelbart omhändertagande.

För att uppnå en effektiv dokumentation enligt BBiC krävs ett välfungerande IT-stöd. Det är Socialstyrelsen som håller i kontakten med IT-leverantörerna och ger anvisningar. Leverantörerna har trots detta inte klarat av att få fram tillräckligt bra program, det har varit stora brister under projektiden. Det har medfört en onödigt omständlig dokumentation och skapat stor frustration. Det har utan tvekan försvårat och fördröjt implementeringen. Positivt är dock att de olika IT-system som används i länet, har förbättrats efterhand.

Den höga arbetsbelastningen har inneburit en påfrestning i arbetsgrupperna. Alla handläggare vittnar om att det initialt är mer tidskrävande att arbeta enligt BBiC och att en förstärkning av personalresursen sannolikt hade underlättat implementeringen.

Camilla Friberg drar slutsatsen i sin C-uppsats "Barns delaktighet i barnavårdsutredningar", att det är socialsekreterarnas uppfattning att BBiC gör det möjligt att verka för barns delaktighet men att bristande organisatoriska resurser gör att de inte når målet fullt ut.

Under arbetet med BBiC i nätverk, utbildningar och verkstäder har också nödvändigheten av fortsatt arbete med kunskaps- och kvalitetsutveckling lyfts fram. Det handlar bland annat om att hålla värdegrunden, de nio grundprinciperna, ständigt aktuella. Det har blivit tydligt att en bristfällig kvalitetsutveckling riskerar att arbete enligt BBiC blir alltför omfattande och formulärstyrt. Det kan då bli en pappersprodukt, där barnets behov trots goda intentioner, hamnar i skymundan. Avslutningsvis ges här förslag på några fortsatta utvecklingsområden.

Utvecklingsområden

- Kollegiegranskning
Kollegiegranskning kan ses som en utveckling av BBiC-verkstäderna. Det behövs för att höja, alternativt behålla, en hög kvalitet, framför allt när det gäller arbetet med barnavårdsutredningar.
- Stöd till arbetsledare
Arbetsledarna behöver fortsatt stöd/handledning i sin roll. Stödet kan utformas som tematräffar, där BBiC utgör ett ämnesområde av flera.
- BBiC-utbildning
Erfarenheter från implementeringsarbetet i landet visar att det krävs en kontinuerlig återkoppling till de kunskaper och den värdegrund som ligger till grund för BBiC-modellen. Att handlägga enligt BBiC, med dess grundprinciper och triangeln som bas, är en lång process.

Det finns ett särskilt stort behov av fördjupad utbildning när det gäller analys och bedömning enligt BBiC eftersom det är den mest komplicerade delen i en utredning.

- **Generell kunskapsutveckling**
I den sociala barnvården finns ett fortlöpande behov av kunskapsutveckling för att hålla en hög kvalitet. Ett centralt ämne är barns delaktighet. Vad innebär detta? Vilka möjligheter finns för barnet att göra sin röst hörd? Hur beskrivs barnet i dokumentationen? Hur kommuniceras utredningen till barnet?

Slutord

Trots hög personalomsättning och andra svårigheter som uppstått på vägen så har snart de flesta deltagande kommunerna fått licens för att arbeta enligt BBiC och därmed "gått i mål". Mycket talar för att barnens position flyttats fram i den sociala barnvården i Uppsala län, och att deras behov kommit ett stort steg närmare centrum.

Referenser

1. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2007/2007-110-18>
2. Guldbrandsson K, "Från nyhet till vardagsnytta – Om implementeringens svåra konst".
Statens folkhälsoinstitut 2007:20; www.fhi.se
3. <http://www.socialstyrelsen.se/barnochfamilj/bbic/licens>
4. <http://www.socialstyrelsen.se/barnochfamilj/bbic/koncept>
5. Friberg C, "Barns delaktighet i barnavårdsutredningar – en studie av implementeringen av BBiC i Enköpings kommun".
Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete, ht 2009
6. <http://www.regionuppsala.se>

Bilaga

Styrgruppens medlemmar

Malin Nordling
Kerstin Dahlström
Lennart Eriksson
Agnetha Öberg
Anneli Lindblom
Anna-Karin Wågström
Margareta Hörner
Jan Holmlund (adjungerad)
Yvonne Schantz (adjungerad)

Enköpings kommun
Heby kommun
Håbo kommun
Knivsta kommun
Tierps kommun
Älvkarleby kommun
Östhammars kommun
Uppsala kommun
Uppsala kommun